

GCY-2027-28-29 Seat No. _____

M. A. (Sem. IV) Examination

April / May - 2017

Sanskrit : Paper - 404

(A) CE-404 : अलङ्कारशास्त्र - कां. १-५

(B) EC-404 : वेदान्तशास्त्र (श्रीभाष्य - १-१-१ (परिच्छेद - १थी ५०))
(Elective)

(C) CC-404 : पुराणशास्त्र - अग्निपुराण - अ. १ थी २५
(Core Course)

Time : 3 Hours]

[Total Marks : 70

(A) CE-404 : अलङ्कारशास्त्र - कां. १-५

१ नीचेनाभांथी कोर्षपश चार सभशवो :

१४

(१) इयं सा काव्यमीमांसा मीमांसा यत्र वाग्लवः ।

यायावरीयः सडक्षिय्य मुनीनां मतविस्तरम् ॥

(२) सर्गः प्रतिसंहारः कल्पो मन्वन्तराणि वंशविधिः ।

जगतो यत्र निबद्धं तद्विज्ञेयं पुराणमिति ॥

(३) सकल विद्यास्थानैकायतनं पञ्चदशं काव्यं विद्यास्थानम्

इति यायावरीयः ।

(४) अल्पाक्षरमसन्धिगंधं सारवद्विधृतो मुखम् ।

अस्तोभमनवद्यञ्च सूत्रं सूत्रकृतो विदुः ॥

(५) या दुग्धाऽपि न दुग्धेव कविदोग्धभिरन्वहम् ।
हृदि नः सन्निघतां सा सूक्तिधेनुः सरस्वती ॥

(६) रीतयस्तु तिस्रस्तास्तु पुरस्तात् ।

(७) काव्यकर्मणि कवेः समाधिः परं व्याप्रियते इति श्यामदेवः ।

(८) सारस्वतः स्वतन्त्रः स्यादवेन्द्राभ्यासिको मितः ।

उपदेशकविस्त्वत्र वल्गु फल्गु च जल्पति ॥

२ राजशेखर प्रभाषो शास्त्रनिर्देश विशे सविस्तर नोंध लभो. १४

अथवा

२ संस्कृत काव्यशास्त्रमां राजशेखरनुं प्रदान जशावो. १४

३ राजशेखर अनुसार शिष्यप्रतिभा विशे सविस्तर नोंध लभो. १४

अथवा

३ काव्यपाक विशे सविस्तर नोंध लभो. १४

४ नीयेनामांथी कोर्धपश भे विशे सविस्तर नोंध लभो : १४

(१) काव्यपुत्रोत्पत्ति

(२) कविप्रकार

(३) संस्कृत काव्यशास्त्र संप्रदायो

(४) राजशेखर जवन-कृतिओ

પ નીચેનામાંથી ગમે તે સાત પ્રશ્નોના બે-ત્રણ વાક્યોમાં જવાબ આપો : ૧૪

(૧) રાજશેખરના ગોત્રનું નામ જણાવો.

(૨) પ્રતિભાના કેટલા પ્રકાર ? કયા-કયા ?

(૩) વાક્યમયના કેટલા પ્રકાર ? કયા-કયા ?

(૪) વેદ અને વેદાંગ કેટલા ? કયા-કયા ?

(૫) વિદ્યાસ્થાનો કેટલા ? કયા-કયા ?

(૬) સાહિત્ય વિદ્યા કોને કહે છે ?

(૭) કાવ્યપુરુષનાં લક્ષણો જણાવો.

(૮) પ્રવૃત્તિ એટલે શું ?

(૯) બુદ્ધિના કેટલા પ્રકાર ? કયા-કયા ?

(૧૦) કવિઓના કેટલા પ્રકાર ? કયા-કયા ?

(૧૧) વ્યુત્પત્તિ કોને કહે છે ?

(૧૨) કાવ્યકવિના પ્રકાર જણાવો.

(B) EC-404 : वेदान्तशास्त्र (श्रीभाष्य - १-१-१ (परिच्छेद - १थी ५०))
(Elective)

1 नीचेनाभांथी कीर्ण पशु बे गधभंडीनुं श्रीभाष्यानुसार विवरण 14
सहित अनुवाद करो :

- (१) ननु च साङ्गवेदाध्ययनादेव कर्मणां स्वर्गादिफलत्वं, स्वर्गादीनां च क्षयित्वं, ब्रह्मोपासनस्यामृतफलत्वं च ज्ञायत एव । अनन्तरं मुमुक्षुर्ब्रह्मजिज्ञासायामेव प्रवर्ततां, किमर्था धर्मविचारापेक्षा । एवं तर्हि शारीरकमीमांसायामपि न प्रवर्ततां, साङ्गवेदाध्ययनादेव कृत्स्नस्य ज्ञातत्वात् । सत्यम्—आपाततः प्रतीतिर्विद्यत एव, तथापि न्यायानुगृहीतस्य वाक्यस्यार्थनिश्चायकत्वादापातप्रतीतोऽप्यर्थः संशयविपर्ययौ नातिवर्तते, अतस्तन्निर्णयाय वेदान्तवाक्यविचारः कर्तव्य इति चेत्, तथैव धर्मविचारोपि कर्तव्य इति पश्यतु भवान् । ॥ १-१-१ ॥
- (२) ननु च— सकलभेदनिवृत्तिः प्रत्यक्षविरुद्धा कथमिव शास्त्रार्थजन्यविज्ञानेन क्रियते, कथं वा रज्जुरेषा न सर्प इति ज्ञानेन प्रत्यक्षविरुद्धा सर्पनिवृत्तिः क्रियते । तत्र द्वयोः प्रत्यक्षयोर्विरोधे इह तु प्रत्यक्षमूलस्य शास्त्रस्य, प्रत्यक्षस्य चेति चेत्—तुल्ययोर्विरोधे कथं बाध्यबाधकभावः । पूर्वोत्तरयोर्दुष्टकारणजन्यत्वतदभावाभ्यामिति चेत्—शास्त्रप्रत्यक्षयोरपि समानमेतत् । एतदुक्तं भवतिबाध्यबाधकभावे तुल्यत्व—सापेक्षत्व—निरपेक्षत्वादि न कारणम्, ज्वालाभेदानुमानेन प्रत्यक्षोपमर्दायोगात्, तत्र हि ज्वालैक्यं प्रत्यक्षेणावगम्यते । ॥ १-१-१ ॥
- (३) कथं घटोऽस्तीत्यत्रास्तित्वं तद्भेदश्च व्यवहियते, न च द्वयोरपि व्यवहारयोः प्रत्यक्षमूलत्वं संभवति, तयोर्भिन्नकालज्ञानफलत्वात् । प्रत्यक्षज्ञानस्यैकक्षणवर्तित्वात् तत्र स्वरूपं भेदो वा प्रत्यक्षस्य विषय इति विवेचनीयं, भेदग्रहणस्य स्वरूपग्रहणत—त्प्रतियोगिस्मरणसव्यपेक्षत्वादेव स्वरूपविषयत्वमवश्याश्रयणीयमिति न भेदः प्रत्यक्षेण गृह्यते, अतो भ्रान्तिमूल एव भेदव्यवहारः । ॥ १-१-१ ॥

(४) धियो हि धीत्वं, स्वप्रकाशता च, ज्ञातुर्विषयप्रकाशन-
स्वभावतयोपलब्धेः । स्वापमदमूर्छासु च सविशेष एवानुभव इति
स्वावसरे निपुणतरमुपपादयिष्यामः । स्वाभ्युपगताश्च नित्यत्वादयो
ह्यनेकविशेषाः सन्त्येव । ते च न वस्तुमात्रमिति शक्योपपादनाः,
वस्तुमात्राभ्युपगमे सत्यपि विधाभेदविवाददर्शनात्,
स्वाभिमततद्विधाभेदैश्च स्वमतोपपादनात् । अतः
प्रामाणिकविशेषैर्विशिष्टमेव वस्त्विति वक्तव्यम् । ॥ १-१-१ ॥

2 विशिष्टाद्वैतनो अर्थ समजावी तेना मुष्य सिद्धांतो विषे नोंध लपो. 14

अथवा

2 श्रीभाष्यानुसार ब्रह्मनुं स्वरूप सविस्तर यर्थो. 14

3 रामानुजाचार्यना भते ब्रह्मजिज्ञासानुं पूर्ववृत्त शुं छे ? 14
लधु उत्तरपक्षनी दलीलोनी समीक्षा करो.

अथवा

3 रामानुजाचार्यनुं जवन, समय अने कवन विशे विस्तृत भाडिती 14
आपो.

4 गमे ते बे विषे नोंध लपो. 14

(१) रामानुजाचार्यस्य पूर्वाचार्याः ।

(२) बाध्यबाधकभाव ।

(३) सूत्र - भाष्य - अधिकरणम् ।

(४) ध्रुवानुस्मृति ।

5 ગમે તે સાત પ્રશ્નોના ઉત્તર બે કે ત્રણ વાક્યોમાં આપો : 14

- (૧) રામાનુજાયાર્ચના મતે ઈશ્વરના કેટલા પ્રકાર છે ? કયા કયા ?
- (૨) આલવારો કુલ કેટલા છે ? કયા કયા ?
- (૩) રામાનુજાયાર્ચના મતે બ્રહ્મજિજ્ઞાસા-સમાસમાં ૫૫૧નો અર્થ જણાવો.
- (૪) યામુનાયાર્ચના મુખ્ય શિષ્યો કેટલા છે ? કયા કયા ?
- (૫) રામાનુજાયાર્ચે કેટલા ગ્રંથોની રચના કરી છે ? કયા કયા ?
- (૬) શ્રીભાષ્યનું મંગલાચરણ જણાવો.
- (૭) રામાનુજાયાર્ચના મતે અથનો અર્થ જણાવો.
- (૮) રામાનુજાયાર્ચના ગુરુ કોણ હતા ?
- (૯) જિજ્ઞાસા શબ્દનો અર્થ જણાવો.
- (૧૦) રામાનુજાયાર્ચ - સત્યં જ્ઞાનમનન્તં બ્રહ્મનો શું અર્થ કરે છે ?
- (૧૧) કાર્યવાક્યાર્થવાદ એટલે શું ?
- (૧૨) કાર્યાન્વિતરસ્વાર્થાભિધાનવાદ એટલે શું ?

(C) CC-404 : पुराणशास्त्र - अग्निपुराण - अ. १ थी २५
(Core Course)

- १ गभे ते चार श्लोक अनुवाद करी सभजवो : १४
- (१) सारात्सारो हि भगवान् विष्णुः स्वर्गादिकृद्विभुः ।
ब्रह्माहममस्मि तं ज्ञात्वा सर्वज्ञत्वं प्रजायते ॥
- (२) येन रामेण हि विना न जीवामि मूहुर्तकम् ।
शपामि तेन कुर्या ते वाञ्छितं तव सुन्दरि ॥
- (३) भव भार्या ममाग्रयात्वं राक्षस्यो रक्ष्यतामियम् ।
रामो हत्वाथ मारीचं दृष्ट्वा लक्ष्मणमब्रवीत् ॥
- (४) सर्वो धर्मपरो लोकः सर्वसस्या च मेदिनी ।
नाकालमरणं चासीद्रामे राज्यं प्रशासति ॥
- (५) पार्थ ध्रुवाय भगवान् अशोच्याः भीष्ममुख्यकाः ।
शरीराणि विनाशीनि न शरीरी विनश्यति ॥
- (६) धर्माधर्मव्यवस्थानमेवं वै कुरुते हरिः ।
अवतीर्णः स जगतः सर्गदिः कारणं हरिः ॥
- (७) आपो नारा इति प्रोक्ता आपो वै नरसूनवः ।
अयनं तस्य ताः पूर्वं तेन नारायणः स्मृतः ॥
- (८) वायुर्ज्योतिजलं पृथ्वी पञ्चव्यूहः समीरितः ।
मनः श्रोत्रं त्वम्हग जिह्वा घ्राणं षड्व्यूह हरितः ॥

२ पुराणानां लक्षणो सभजवी अग्निपुराणानुं लक्षणो प्रभाषो मूल्यांकन १४
करो.

अथवा

२ अष्टादश पुराणानो संक्षिप्त परिचय करावो. १४

૩ અગ્નિપુરાણ પ્રમાણે 'કૃષ્ણાવતાર'ના પ્રસંગોનું ક્રમિક આલેખન કરો. ૧૪

અથવા

૩ અગ્નિપુરાણે વર્ણવેલ રામાવતારના પરાક્રમોનું વર્ણન કરો. ૧૪

૪ ગમે તે બે વિશે વિવેચનાત્મક નોંધ લખો : ૧૪

(૧) ભગવાન વિષ્ણુનું મોહિની સ્વરૂપ.

(૨) વામનઅવતાર કથા.

(૩) કશ્યપવંશ વર્ણન.

(૪) અગ્નિપુરાણની ભાષા અને વર્ણન શૈલી.

૫ ગમે તે સાત પ્રશ્નોના બે કે ત્રણ વાક્યોમાં જવાબ લખો : ૧૪

(૧) અગ્નિપુરાણના મંગલાચરણનો શ્લોક લખો.

(૨) અગ્નિપુરાણમાં જણાવેલ પુરાણના સ્વરૂપનો શ્લોક લખો.

(૩) અગ્નિપુરાણ કોણ, કોને અને ક્યાં સંભળાવે છે ?

(૪) હયગ્રીવનો વધ કોણે કર્યો હતો તેમણે કેવું સ્વરૂપ ધારણ કરેલ ?

(૫) દેવોને કોણે શાપ આપ્યો હતો ? તેઓ કોને શરણે ગયા ?

(૬) રામ, લક્ષ્મણ, ભરત અને શત્રુઘ્નની પત્નીઓના નામ જણાવો.

(૭) પરશુરામના માતા-પિતાનાં નામ જણાવો.

(૮) વિશ્વામિત્રના યજ્ઞનું રક્ષણ કોણે કર્યું ? તેમાં તેમણે કોનો વધ કર્યો ?

(૯) સુવર્ણમૃગનું રૂપ કોણે ધારણ કર્યું હતું ? કોની પ્રાર્થનાથી આ સ્વરૂપ ધારણ કર્યું હતું ?

(૧૦) સમુદ્ર પર સેતુ શા માટે બનાવ્યો હતો તે સેતુ કોણે બનાવ્યો ?

(૧૧) કૃતયુગ કોને કહેવામાં આવે છે ?

(૧૨) અગ્નિ કાર્યનો કુંડ કેટલા આંગળનો બનાવાય છે ?